

ХРОНІКА КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ УКРАЇНИ

(оглядова довідка за матеріалами преси,
Інтернету та неопублікованими документами
за листопад 2014 року)

22 листопада відбулися загальнодержавні пам'ятні заходи з нагоди відзначення *81-х роковин Голодомору 1932–1933 рр.* На території Національного музею „Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні” пройшла поминальна церемонія, символічне дійство „Нескорені голодом: невідома боротьба” та прем'єра фільму французької журналістки Б. Бане „Голодомор. Забутий геноцид”. Передували національним жалобним заходам, які проходили під гаслом „Не знищені 1933-го – непереможні сьогодні!”, круглий стіл з презентацією книги „Голодомор 1932–1933 років за матеріалами кримінальної справи № 475” у Центрі культури і мистецтв Служби безпеки України. Артисти Київського муніципального академічного театру опери і балету для дітей та юнацтва підготували програму, в якій прозвучав рідко виконуваний „Реквієм” А. Шнітке. А за ініціативи управління культури, національностей та релігій Київської обласної державної адміністрації, містами та районними центрами Київщини пройшов культурно-просвітницький тур Муніципальної академічної чоловічої хорової капели ім. Л. М. Ревуцького. Також було розгорнуто виставки: документів та фотографій „Спротив геноциду”, підготовлених за участю Українського інституту національної пам'яті, архіву Служби безпеки України, Центру досліджень визвольного руху, громадського комітету із вшанування пам'яті жертв Голодомору-геноциду 1932–1933 років в Україні, – у Національному центрі ділового та культурного співробітництва „Український дім”, книжкову „Набат вічної скорботи” – у Національній парламентській бібліотеці України та інші.

Різноманітні заходи було організовано у містах України: у Луцьку – показ вистави академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. Т. Шевченка „Прости і помилуй” М. Кузьо та ілюстровану виставку „Голодомор 1932–1933 років: погляд із XXI століття” в обласній універсальній науковій

бібліотеці ім. Олени Пчілки; у Харкові – виставку робіт українських художників, які експонувалися під час щорічних історико-культурологічних фестивалів „Мамай-фест” і передані на постійне зберігання до Музею історії Дніпродзержинська; у Краматорську Донецької області – тематичну експозицію „Голодомор в Україні 1932–1933 років – геноцид українського народу”, організовану Службою безпеки України; у Полтаві – виставку документів „Голодомор 1932 – 1933 років на Полтавщині”, підготовлену обласним архівом та ін.

21 листопада відповідно до Указу Президента в Україні відзначався *День Гідності та Свободи*. Свято започатковане на честь початку цього дня двох революцій: Помаранчевої 2004 року та Революції Гідності 2013-го року. З нагоди свята у Києві пройшло народне віче. Захід розпочався молитвою представників українських церков, хвилиною мовчання в пам'ять Героїв Небесної Сотні, загиблих бійців – учасників АТО, Державним гімном України у виконанні співачки Руслани. До віче також долучилися численні активісти, громадські діячі та представники громадських організацій, які були причетними до подій Майдану і нині допомагають українській армії. Творчу програму представили артисти – активні учасники Майдану та ті, що нині у складі так званих мистецьких десантів виступають перед військовими у зоні проведення АТО. Серед них – О. Положинський, М. Бурмака, Т. Чубай, С. Фоменко (лідер гурту „Мандри”), Т. Компаніченко, гурти „Тарута”, Сестри Тельнюк, Kozak System. Під час віче також демонструвалися фільми, присвячені подіям Революції Гідності 2013–2014 рр. та героїчним вчинкам українських військових у зоні проведення АТО. Організовано мистецькі акції: „Нам є що захищати” – у Національному палаці мистецтв „Україна” та „Пісні свободи” – у Національному центрі ділового та культурного співробітництва „Український дім”. Тут же експонувалися фотовиставки „Шлях до свободи” і „Люди Майдану”. А Національний академічний драматичний театр ім. І. Франка 29 листопада на Камерній сцені ім. С. Данченка представив допрем'єрний показ вистави „Щоденники Майдану” Н. Ворожбит.

З нагоди *Всеукраїнського дня працівників культури та майстрів народного мистецтва України* Указом Президента України нагороджено: орденом „За заслуги” III ступеня – А. Толоку – провідного майстра сцени Херсонського обласного академічного музично-драматичного театру ім. М. Куліша; орденом княгині Ольги III ступеня – О. Козинкевич – завідувача відділу Львівської національної галереї мистецтв імені Б. Г. Возницького; багатьом працівникам галузі присвоєно почесні звання.

7 листопада у Національному музеї Тараса Шевченка відбулася церемонія вручення Національної премії України імені Тараса Шевченка лауреатам 2014 року. Нагороду присуджено членам колективу Донецького національного академічного театру опери та балету імені А. Б. Солов'яненка у складі: дириге-

нта-постановника В. Василенка, режисера-постановника М. Курочки (ФРН), хормейстера-постановника Л. Стрельцової, художнього керівника проекту В. Рябенського (посмертно), артистки Т. Плеханової. Митців відзначено за спільний українсько-німецький культурний проект – постановку опери Р. Вагнера „Летючий голландець”, яку було приурочено до 200-річчя від дня народження німецького композитора. Серед нагороджених – культуролог-філософ І. Гаюк – за книгу „Ілюстрована енциклопедія вірменської культури в Україні”, письменник М. Дочинець – за романи „Криничар. Діяріюш найбагатшого чоловіка Мукачівської домінії” та „Горянин. Води Господніх русел”; художник Л. Медвідь – за серію живописних робіт „Ремінісценції”; провідний майстер сцени Національного академічного театру опери та балету України імені Т. Г. Шевченка Л. Монастирська – за вокальні партії в оперних виставах.

До 11 листопада у Києві, у музеї „Духовні скарби України”, продовжував свою роботу *національний форум „Донкульт – мистецькі надра”*. Подію, що тривала з 28 жовтня, ініціював аукціонний дім „Корнерс”. У рамках форуму відбулося близько 80-ти мистецьких подій у складі мультидисциплінарної програми, що поєднувала масштабну художню експозицію, музично-театральне мистецтво, кінопокази, дискусійну платформу, лекції, презентації, дитячі майстер-класи, літературні читання та зустрічі.

Культура для АТО

8 листопада в Центральному Будинку офіцерів за підтримки Міністерства культури України та Посольства Грузії в Україні відбулася благодійна культурно-патріотична акція „Допоможи пораненому!”: виставка робіт дітей із багатодітних та малозабезпечених сімей, дітей-сиріт і майстрів образотворчого та декоративно-вжиткового мистецтва, а також концерт фольклорних колективів та зірок естради України та Грузії. Кошти, виручені від продажу творів мистецтва, підуть на закупівлю медикаментів для лікування поранених в зоні АТО бійців.

На відновлення постраждалих об’єктів культури на сході України буде перераховано кошти від благодійного гала-концерту митців Національної опери України „Єдина Україна”. У програмі взяли участь солісти опери та балету, симфонічний оркестр та хор Національної опери України.

У річницю початку Революції Гідності в Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського, у Києві, відбувся вечір, кошти від якого передадуть пораненим бійцям. Вечір та аукціон продажу дитячих картин і полотен українських художників організувала Фондація спадщини Терещенків.

На допомогу солдатам, пораненим під час АТО, буде передано кошти від продажу книги – двомовного документального видання #EUROMAIDAN – History In The Making. Її презентацію у Національному художньому музеї України супроводжувала виставка найкращих знімків із книги.

Столичний Музей видатних діячів української культури Лесі Українки, Миколи Лисенка, Панаса Саксаганського, Михайла Старицького спільно з провідними київськими художниками проводив благодійну акцію, метою якої була допомога бійцям 25-го батальйону „Київська Русь”. Зібрані твори живопису, графіки, декоративно-вжиткового мистецтва було представлено на передаукційній виставці, яка проходила з 7 листопада у виставковій залі музею Лесі Українки, а також в Інтернеті. Продаж творів мистецтва відбувався 19 та 20 листопада.

Аукціон творів мистецтва, метою якого була допомога військовим АТО, відбувся в Чернівецькому художньому музеї. Свої роботи на нього представили 38 митців із Чернівецького відділення Національної спілки художників України. Серед об'єктів продажу – картини та різьблені вироби. На торги було виставлено понад 50 лотів.

Симфонічний оркестр Полтавського академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. М. В. Гоголя провів концерти у військовій частині поблизу Чугуєва Харківської області та у Слов'янську Донецької області. Благодійна акція була організована з ініціативи Харківсько-Полтавської єпархії УАПЦ та за сприяння управління культури Полтавської ОДА.

У рамках проекту „З країни в Україну” відбувся вже четвертий виїзд фестивалю у звільнені міста на сході країни. Концерти проходили у містах Волноваха та Маріуполь Донецької області за участю музикантів Т. Лободи (кобза), Ждана (бандура), організатора фестивалю і лідера гурту „Неспроста” Д. Блощинського (гітара).

Черговий благодійний музичний фестиваль „Блюз за Україну” пройшов 21 листопада у Дніпропетровську. Окрім виступів музичних гуртів було організовано аукціон, кошти від якого буде використано для потреб АТО.

26 листопада у Житомирському академічному українському музично-драматичному театрі імені Івана Кочерги за участю місцевих артистів відбувся концерт „Життя таки є! І мир у нас буде!”. Захід було організовано для підтримки бойового духу бійців 95-ої Житомирської окремої аеромобільної бригади.

17 листопада у Харківському державному академічному драматичному театрі ім. Т. Г. Шевченка відбулася благодійна вистава за п'єсою К. Людвіга „Примадонні”. Кошти від продажу квитків підуть на допомогу військовим у Харківській області.

До 200-річчя від дня народження Т. Шевченка

Зібрати до купи всі вистави, які були поставлені в Україні, в один мистецький проект „Віч-на-віч з Кобзарем” і презентувати їх із першого по п'яте грудня у київських театрах вирішило Міністерство культури України. Урочисте відкриття проекту відбулося 29 листопада у Національному музеї Тараса Шевче-

нка. На ньому прозвучали уривки з вистав: „Сон” у виконанні акторів Київського академічного театру на Липках; „Всюди один...” Національного академічного театру російської драми ім. Лесі Українки; „Назар Стодоля” Національного академічного драматичного театру ім. Франка та артистів театру зі сценою „Гонорові ігри”.

У столичному Музеї театрального, музичного та кіномистецтва України працювала виставка „І мертвим, і живим, і ненародженим...”, експонати якої давали уявлення про вистави, кінострічки та музику, на які українських митців надихали твори Т. Шевченка. Це – архівні матеріали музею: фотографії, програми, афіші, а також макети декорацій, ескізи і живопис до постановок.

19–21 листопада у Житомирі за ініціативи Житомирського коледжу культури і мистецтв ім. Івана Огієнка у рамках мистецьких заходів до 200-річчя від дня народження Т. Шевченка проходив V Всеукраїнський фестиваль інструментальної музики „Сонячні кларнети”. У програмі фестивалю – концерти за участю Національного президентського духового оркестру, Київського квартету саксофоністів Національної філармонії України тощо.

Ювілею Кобзаря також було присвячено XVII Фестиваль хорового виконавства „Чорнобаївський заспів”, який відбувся на Херсонщині за участю самодіяльних хорових колективів із 6 областей України та анексованого нині Криму.

3 нагоди Дня української писемності та мови (9 листопада)

Ряд заходів було організовано у Києві: у Національному музеї літератури України – літературно-мистецький захід „Мова безсмертна допоки народ живий”, у Національному музеї Тараса Шевченка – молодіжну культурологічну акцію за участю письменника А. Кокотюхи, літературознавця О. Бороня, прозаїка Д. Белова та молодих поетів; у Національному музеї літератури України – виставку відреставрованих стародруків та раритетних книг „Від „Апостола” І. Федорова до „Кобзаря” Т. Шевченка”.

В Івано-Франківську, у Фортечній галереї „Бастіон”, відбулася презентація сучасної української книжкової продукції місцевих видавництв та авторів „Сторінками української книги”, приурочена окрім Дня української писемності та мови також до 200-річчя з дня народження Т. Шевченка. Участь у презентації взяли прикарпатські автори, видавництва та колекціонери. За програмою презентації відбулись також дитячі читання та декламування віршів Т. Шевченка іноземними студентами, які навчаються у місцевих університетах.

Конференції

18 листопада у Києві відбулася IV Міжнародна наукова конференція „Православ’я в Україні”. Під час конференції обговорювався ряд питань, таких

як: богослів'я, сучасні проблеми духовності в українському суспільстві, церковне право, церковна історія тощо.

10–12 листопада Київ приймав учасників конференції „Академія культури і освіти”, яка проходила у рамках проекту „Культурно-освітня академія”, започаткованого Гете-Інститутом в Україні з метою підтримки, визнання та професіоналізації українських культурних інституцій та ініціатив, об'єднання за допомогою спільних освітніх програм активних діячів з державних та недержавних структур і створення таким чином можливостей для розробки надійних перспектив розвитку культурно-освітньої галузі. У конференції взяли участь 40 діячів культури з усієї України: представники державних та регіональних культурних управлінь, музеїв, бібліотек, українських громадських організацій, а також культурних менеджерів та митців. Під час конференції експерти з питань культури обговорювали вплив культури на громадське життя, участь громадянського суспільства в культурно-політичних змінах, економічні засади культурної діяльності, значення культурного менеджменту в державному і приватному секторі України та важливість цифрових платформ для культурно-політичних інституцій. На практичних семінарах та під час дискусій була нагода для обміну думками про нагальний стан культурної діяльності в Україні та для розробки стратегії для її професіоналізації.

11 листопада в Києві відбулася Всеукраїнська конференція „Розмаїття нематеріальної культурної спадщини як ресурс економічного розвитку України”, організаторами якої виступили Експертна рада з питань нематеріальної культурної спадщини при Міністерстві культури України і Національний центр народної культури „Музей Івана Гончара”. До роботи в конференції було запрошено працівників культурно-освітніх, наукових, народознавчих установ. Обговорювалися питання збереження нематеріальної культурної спадщини України, державної підтримки програми фольклорно-етнографічної освіти і фольклористичних наукових досліджень в Україні, популяризації фольклорно-етнографічної спадщини українського народу у світі і т. ін. У рамках конференції у Національному центрі народної культури „Музей Івана Гончара” також відбулися круглий стіл з актуальних питань охорони нематеріальної культурної спадщини та підвищення її ролі для розвитку суспільства, а також навчальні семінари „Міжнародне співробітництво: підготовка номінацій в Репрезентативний список нематеріальної культурної спадщини людства” і „Підготовка номінацій до Національного списку нематеріальної культурної спадщини”.

12 листопада в Києві відбулася Міжнародна конференція „Ісмаїл-бей Гаспринський – видатний син кримськотатарського народу”, присвячена цьогорічній ювілейній даті – 100-річчю від дня народження кримськотатарського культурного і громадського діяча, філософа, просвітителя, письменника та видавця.

14–15 листопада у Львові проходила Міжнародна наукова конференція „1914–2014. Від війни імперій до діалогу культур (культурна спадщина: трактування, збереження, спільна відповідальність)”, яка зібрала багатьох учених та працівників музеїв з України та 4-х європейських країн. Ключовими темами обговорень стали „Роль музеїв, громадських та державних інститутів у формуванні загальної відповідальності за культурну спадщину”, а також „Культурна спадщина у мирний та військовий час: збереження, політика, етика”. В рамках конференції було відкрито виставку „Своє/чуже. Про що мовчать музейні пам’ятки”. Її лейтмотив – відповідальне відношення до культурної спадщини незалежно від етнічної, релігійної та іншої приналежності.

МУЗИКА

З 17 по 23 листопада у Львові проведено XI Молодіжний міжнародний музичний фестиваль ім. Ісидора Вимера „Золота троянда – 2014”. Право відкриття фестивалю було надано переможцю минулого року – скрипалю А. Сенику з Одеси. У конкурсній програмі журі прослухало виступи вокалістів, піаністів, інструментальних ансамблів, а також молодь, яка пише музику. В рамках фестивалю виступили і учасники минулорічного фестивалю: Б. Соснило, О. Цекот (скрипка), З. Малькович (фортепіано), А. Ільчишин (труба), О. Коростецький (саксафон). Також відбулося відкриття квартири-музею композитора І. Вимера.

З 14 до 18 листопада у Львові проходив III Міжнародний фестиваль „Відкриваємо Падеревського”, присвячений постаті піаніста і композитора, який поєднує українську і польську культуру, почесного громадянина Львова – І. Падеревського. У програмі фестивалю прозвучали камерні та сольні концерти учасників з України, Польщі, Німеччини, Швейцарії, відбулися покази фільмів, зустрічі з легендами музики, театральні вистави та вже третє вручення відзнаки „Падеревський” Польсько-української фундації імені Ігнація Яна Падеревського. Україну на фестивалі представляли Академічний симфонічний оркестр Львівської філармонії (соло – піаніст Й. Ермін), хорова капела „Думка”, дитячий хор „Радуниця”, оркестр „INSO-Львів”, львівська піаністка М. Гумецька.

З 30 жовтня по 3 листопада в Одесі, а 25 листопада у Вінниці вперше в Україні за підтримки міжнародної Асоціації Адольфа Сакса (Бельгія) та Посольства Бельгії в Україні проходив Міжнародний фестиваль „Сакс академія”, який було присвячено цьогорічній ювілейній даті – 200-річчю з дня народження винахідника саксофона А. Сакса. В Одесі саксофоністи з України та з-за кордону виступили у супроводі Муніципального театру духової музики ім. О. Саліка. Серед учасників фестивалю у Вінниці – В. Стратійчук, В. Журбенко, Є. Попель, О. Остапов, К. Яровий, С. Макаров, гурт „Cherry Jam” з Вінницької школи мис-

тецтв „Вишенька” та естрадний оркестр „Біг-бенд” Вінницького обласного училища культури і мистецтв.

Колективи київського обласного осередку Національної хореографічної спілки України 20 листопада взяли участь у III турі та гала-концерті IV Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії ім. Павла Вірського у Києві.

За сприяння Міністерства культури України 22–23 листопада у Києві та Вінниці відбувся „Інтерактивний проект розвитку сучасних форм естрадного мистецтва «Фестиваль „Країна У”». Мета проекту – налагодження соціокультурної взаємодії між різними регіонами України та з представниками інших держав шляхом впровадження новітніх підходів у розвиток сучасного українського естрадного мистецтва. Фестиваль розраховано на творчі команди з усіх міст України та інших країн, які представляють смішні скетчи – сценки, міні постановки, театр абсурду, клоунаду з елементами текстового гумору, музичні композиції тощо.

У Національній філармонії України відбулися: Хорова асамблея П. Муравського, присвячена патріархові української музичної культури XX–XXI століть, видатному хоровому диригентові й педагогу, народному артистові України, лауреатові Національної премії України імені Тараса Шевченка, Героєві України П. Муравському (1914–2014) та Хоровій школі Муравського; ювілейний концерт симфонічного оркестру Національної радіокомпанії України, присвячений 90-річчю Українського радіо та 85-річчю симфонічного оркестру НРКУ; концерт до 20-річчя Київського камерного хору „Хрещатик” тощо.

У Великому залі Одеської національної музичної академії ім. А. В. Нежданової пройшов ювілейний концерт „Кафедра оперної підготовки представляє...”, присвячений 65-річчю кафедри. Участь у концертній програмі взяли студенти-вокалісти I–III курсів і підготовчого відділення. У програмі концерту – „Музично-сценічні мініатюри” за романсами російських композиторів, опера М. Касєва „Муха-цокотуха”, сцена з опери Моцарта „Чарівна флейта” та дитяча опера „Червона шапочка”.

ТЕАТР

З 8 по 14 листопада у Сумах під гаслом „Мистецтво заради миру” відбувся III Всеукраїнський театральний фестиваль „Чеховфест”. Протягом тижня було показано 6 вистав 5 театральних колективів із Харкова, Львова, Києва та Сум. Частину коштів, виручених від реалізації квитків, передано на лікування військових, які зазнали поранень під час бойових дій у зоні АТО.

З 9 до 15 листопада на базі Харківського театру для дітей та юнацтва проходив II сезон фестивалю-лабораторії драматургії для дитячих театрів АртТюзАрт, мета якого – пошук та сприяння розвитку творчо обдарованих особис-

тостей серед початківців: драматургів, режисерів, художників. До програми фестивалю увійшли прем'єри вистав молодих режисерів за п'єсами, які пройшли відбір в I сезоні АртТюзАрт 2013–2014; читання нових п'єс тощо.

Національна опера України та музична громадськість відзначили 75-річчя від дня народження диригента, народного артиста України І. Гамкала. 12 листопада на сцені Національної опери України показано оперу „Сільська честь” П. Масканьї та балет „Болеро” М. Равеля.

У Київському національному театрі оперети відбулися урочистості, присвячені 70-річчю від дня народження народного артиста України С. Павлінова та показ оперети Й. Штрауса „Циганський барон”, в якій ювіляр виконував роль графа Омоная.

Театри Києва запросили на прем'єри вистав: Національний академічний драматичний ім. І. Франка – „Хазяїн” за однойменною п'єсою І. Карпенка-Карого; академічний Молодий – „Інтимна рапсодія без слів” за мотивами оповідання Акінарі Уеда „Розпуста змії”; драми і комедії на лівому березі Дніпра – „Жіноча логіка” А. Крима; академічний драматичний на Подолі – „Ліс” за однойменною п'єсою О. Островського.

У Дніпропетровському театрі опери та балету відбулася прем'єра комедійного балету „Фокстрот 12 стільців” за мотивами відомого роману І. Ільфа та Є. Петрова, а у Дніпропетровському академічному театрі російської драми ім. М. Горького – прем'єра вистави „Леді на день” О. Голубенка.

1 листопада 75 років від дня народження відсвяткував народний артист України, режисер-постановник та актор Національного академічного українського драматичного театру у Львові ім. М. Заньковецької Ф. Стригун. З нагоди ювілею артиста привітав на другому пленарному засіданні XXXI сесії обласної ради її голова П. Колодій. Він вручив Ф. Стригуну цінний подарунок та вітальну листівку від Президента України П. Порошенка.

11 листопада в Національному академічному українському драматичному театрі ім. М. Заньковецької у Львові показано виставу із тифлокоментарем для незрячих глядачів „Сватання на Гончарівці”. Затребувану інвалідами по зору послугу – театральні вистави з тифлокоментарем, який через дистанційну систему подаватимуть до навушників незрячим у залі, започатковував Львівський обласний осередок ВГО „Українська спілка інвалідів”.

Перший український театр для дітей та юнацтва (Львів) з виставою „О восьмій вечора на ковчегу” за п'єсою У. Губа розпочав турне п'ятьма містами України. До 4 грудня гастролі відбудуться у Херсоні, Запоріжжі, Черкасах, Дніпропетровську та Харкові. Вхід на вистави львів'ян безкоштовний (лише за попередньою реєстрацією в місцевих театрах). Таке турне підтримали Гете-інститут в Україні, Генеральне консульство Німеччини в Донецьку, МЗС ФРН та Львівська міськрада.

У Львівському національному українському драматичному театрі ім. М. Заньковецької виступив колектив Чернівецького академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. О. Кобилянської, який показав комедію „Інцидент” за п'єсою Л. Лунарі та дитячий спектакль „Білосніжка і семеро гномів” за відомою казкою братів Грімм.

У Тернополі побувала народна артистка України А. Роговцева, яка зіграла одну з головних ролей у виставі „Будьте, як вдома” за п'єсою Ж.-М. Шевре.

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО

З 18 по 30 листопада у Національному культурно-мистецькому та музейному комплексі „Мистецький Арсенал” проходив IX форум Art-Kyiv Contemporary, на якому було представлено більше 40 проектів від українських сучасних художників, кураторів та арт-інституцій. Окрім традиційного живопису та графіки, експонувалися фото та мультимедійні проекти. Серед мистецького розмаїття – фотопроекти „Майдан. (Р)еволюція духу”, „Кордони можливого”, „Кінестетика”, живопис художників А. Криволапа, В. Трубіної, Ю. Ваткіна, О. Харченка, А. Савадова, В. Хоменка, графічні роботи „Модель світостворення” В. Трубочанінова та „Під Покровом” О. Полященко, інсталяції: „Зігріти Україну”, „Zoo Antropo”, „Волевиявлення” та інші. У рамках проекту в „Мистецькому Арсеналі”, крім самої виставки, проходять прес-конференції та круглі столи.

У Києві експонувалися виставки творів митців: у галереї „Майстерня” Центрального будинку художника – робіт О. Голуб „Вторгнення”; у корпусі № 4 Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника – творів заслуженого майстра народної творчості України, лауреата Чернівецької обласної премії ім. Георгія Гараса М. Покиданця; у Національному музеї Тараса Шевченка – живопису і графіки О. Дубовика „Діалоги”; у Національному музеї українського народного декоративного мистецтва – килимів, гобеленів та рушників заслуженого майстра народної творчості України О. Бабенка із селища Решетилівка Полтавської області, творів заслуженого художника України С. Савченка; у Київському планетарії – картин О. Шупляка „Двовзори”; в Музеї гетьманства – картин Г. Сиви; у Центрі сучасного мистецтва М17 – робіт О. Гляделова, А. Логова, Ю. Кручака, О. Жумайлової та інших „Відкриваємо двері дітям” (до 25-ї річниці підписання Конвенції ООН про права дитини); **у галереях:** „AVS-art” – робіт заслуженого художника України М. Гроха „Віддзеркалення світлої душі”; „Мистецька збірка” – монохромних пейзажів М. Деяка „Infinity”.

З 12 по 29 листопада в столичному Центрі української культури та мистецтва працювала виставка кримськотатарського мистецтва „Zincir. Ланки пам'яті”, на якій було представлено роботи кримськотатарських майстрів, що

перебувають у приватних колекціях Києва, а також фотографії кримськотатарського фотохудожника під псевдонімом ВАУКУС. Декоративно-вжиткове мистецтво було представлено близько ста творами. Це – керамічні панно й настінні тарілки, килими, батик-панно, гончарний посуд, розпис по склу, різьба по дереву, кавові столики, ювелірні вироби, срібна філігрань, вишивка шовком, золоте шиття, пластика малих форм, традиційні іграшки тощо. Організатори виставки: Центр української культури та мистецтва; Центр культури та ремесел „Тамга”; Центр фольклору та етнографії, кафедра фольклористики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

6 листопада у Львівському палаці мистецтв відбулося відкриття XVII Міжнародного Осіннього Салону „Високий замок”. На нього свої роботи представили 250 митців з різних регіонів України та з-за кордону. До участі в експозиції відібрано близько 300 робіт. Серед них – живопис, графіка, скульптура, кераміка, ткацтво. Триватиме салон до 1 грудня.

У містах експонувалися виставки творів митців: у Черкасах – петриківського розпису заслуженого майстра народної творчості України, доцента кафедри образотворчого мистецтва і дизайну Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара Т. Гарькавої; у Харкові – робіт заслуженого діяча мистецтв України В. Чауса «Пастельне „Па”», гобеленів заслуженого діяча мистецтв України, майстра художнього текстилю з Івано-Франківська, професора кафедри дизайну і теорії мистецтв університету ім. В. Стефаника Б. Губалія; в Острозі Рівненської області – заслуженого діяча мистецтв України І. Гавришкевича; у Львові – живопису М. Сидоренка, Н. Кручкевич та Р. Яціва; графіки, живопису та фотографії О. Аксініна „Метаграфіка: досвід пізнання”, творів В. Немирі „Всесвіт”; у Дніпропетровську – живопису і графіки О. Немятого до 60-річчя від дня народження; у Чернігові – пейзажів О. Добровольського „З любов’ю”; в Івано-Франківську – пейзажів В. Грицика „Вулицями Львова”, пастелей І. Кравець; у Полтаві – робіт Н. Свиридюк „Лялькові історії”; в Одесі – батіку та живопису А. Голодецької „Сон про небо”, художньої фотографії О. Синельникова.

У листопаді відкрито: меморіал герою „Небесної сотні”, білорусу М. Жизневському – у Києві; витвір „Любов – Усесвіт” скульптора О. Лідаговського – у столичному парку ім. Т. Шевченка; скульптурну композицію „Глядач” заслуженого художника України О. Князика – в Одесі; **пам’ятники** героям „Небесної сотні” – у місті Сарни на Рівненщині, у селі Нижнів Тлумацького району Івано-Франківської області та в селі Джублик Іршавського району Закарпатської області; всесвітньо відомому скульпторові XVIII століття І.-Г. Пінзелю роботи заслуженого скульптора України Р. Вільгушинського – у Бучачі Тернопільської області; **пам’ятні знаки:** польському письменнику та вченому Я. Потоцькому – в селі Уладівка Літинського

району на Вінниччині; **меморіальні дошки:** українському поету, літературознавцю, ученому-філологу, перекладачу М. Драй-Хмарі – у Києві; ізраїльському письменнику, професору університету Бен-Гуріона в Бєєр-Шеві А. Озу – у Рівному; таємному молодіжному товариству „Громада” – у Тернополі; загиблим в зоні АТО військовим Т. Ляшуку – у Корці Рівненської області та О. Барському – у Миколаєві.

КІНОМИСТЕЦТВО

У приміщенні столичного кінотеатру „Київ” відбулася офіційна церемонія закриття 44-го Міжнародного кінофестивалю „Молодість”. З 25 жовтня до 2 листопада було показано понад 220 стрічок із 47 країн. Міжнародне журі фестивалю переглянуло 12 повно- і 50 короткометражних фільмів. Вітчизняні фільми змагалися в усіх трьох конкурсних категоріях та у національному конкурсі, а також демонструвалися в окремій секції, запровадженій „Молодістю”, яка називалася „Українські прем’єри”. За підсумками фестивалю у міжнародній програмі українські фільми залишилися без нагород. У національному конкурсі короткого метра перемогла документальна картина „Обличчя” Н. Романченка, яку було відібрано поміж 31-ї роботи молодих українських кінематографістів. У цьому ж конкурсі відзначено різними дипломами „Молодісті” короткометражки: „Равлики” М. Вроди – „За творчу сміливість в дослідженні реальності”, і „Прості речі” О. Ратія – „За вміння простими засобами створити глибокий образ”.

Впродовж листопада на Харківщині, Сумщині, Тернопільщині, Миколаєві та Одесі тривали кінопокази XI Мандрівного міжнародного фестивалю документального кіно про права людини Docudays UA. До програми цього річного Мандрівного фестивалю увійшли фільми-переможці XI Міжнародного фестивалю документального кіно про права людини „Docudays UA”, який відбувся у Києві у березні 2014 р., а також фільми-призери найвідоміших міжнародних фестивалів документального кіно. Цьогоріч організатори запропонували для перегляду майже 30 фільмів, створених авторами з 14 країн.

З 26 по 30 листопада на Львівщині тривав V Трускавецький Міжнародний кінофестиваль телевізійних фільмів „Корона Карпат”. Цьогорічними засновниками фестивалю виступили Міністерство культури України, Державне агентство України з питань кіно, Національна Спілка кінематографістів України, Трускавецька міська рада, Львівська обласна державна адміністрація, Львівська обласна рада та громадська організація «Кінофестиваль „Корона Карпат»». Глядачам та журі було запропоновано переглянути 10 конкурсних ігрових фільмів. Зокрема, приз „За операторську роботу” отримала вітчизняна стрічка „Брати. Остання сповідь” В. Трофименко. Також в рамках фестивалю було представлено ретроспективний показ фільмів українського режисера Ю. Ілленка „Криниця

для спраглих”, „Білий птах з чорною ознакою” та „Молитва за гетьмана Мазепу”, відбулися зустрічі з відомими кіномитцями. Під час фестивалю волонтерами було зібрано кошти, які спрямують на допомогу постраждалим в зоні АТО.

У столичному Будинку кіно відбулися прем'єри одразу трьох документальних фільмів про місто Бердичів режисера А. Міщук – „Бердичівський Париж”, „Бердичівський Бродвей” і „Бердичів – Київ: шлях у революцію”; демонстрація чергового документального фільму із серіалу „Гра долі” студії „Віател” про життя і творчість письменника, політика, громадського діяча В. Стефаника.

Еволюцію українських реалій від стихійної спроби захоплення Адміністрації Президента 1-го грудня 2013 року до кривавих боїв у руїнах донецького аеропорту показує знята на громадських засадах 10-ма режисерами стрічка „Сильніше, ніж зброя”, прем'єра якої відбулася 27 листопада у Києві. Прем'єрні покази цього повнометражного 78-хвилинного фільму творчого об'єднання „Babylon'13” пройдуть у 25 містах. А з 22 січня почнеться його широкий прокат у кінотеатрах України.

З 6 по 11 листопада в дніпропетровському кінотеатрі „Правда” за підтримки Державного агентства України з питань кіно і Національного центру Олександра Довженка проходив „Тиждень українського кіно на підтримку О. Сенцова”. У програмі – шість українських фільмів, створених за останніх десять років. Це – „Гамер” (реж. О. Сенцов), „Молитва за гетьмана Мазепу. Нова версія” (реж. Ю. Ілленко), „Істальгія” (реж. Д. Онищенко), „Трубач” (реж. А. Матешко), „Параджанов” (реж. О. Фетісова і С. Аведікян) та альманах короткометражної документалістики „Вавилон'13”. Резонансні покази українських фільмів на підтримку О. Сенцова уже відбулися в 6 містах України: Києві, Прилуках, Ужгороді, Івано-Франківську, Луцьку і Тернополі.

5 листопада своє 80-ліття від дня народження відзначила український кінорежисер, академік Національної академії мистецтв України, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка та ще цілої низки кінематографічних премій світового рівня К. Муратова. З нагоди дня народження ретроспективу фільмів кінорежисера влаштував кінотеатр „U-Cinema” в Одесі. Відбувся показ найкращих фільмів: „Настроювач”, „Два в одному” і „Вічне повернення”.

МУЗЕЙНА СПРАВА. ОХОРОНА ПАМ'ЯТОК

До 70-річчя визволення України від фашистських загарбників 6 листопада в Музеї книги та друкарства України розгорнуто виставку „Україна в огні”. На ній було представлено книги, плакати, листівки, літературні та графічні твори, історичні дослідження, мемуари і спогади учасників визволення України, а також світлини, на яких зафіксовані героїчні миттєвості антитерористичної операції на сході України. Виставку сформовано із фондів колекцій Му-

зею книги і друкарства України та Національного військово-історичного музею України.

Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України у рамках віртуального проекту „АРХІВажлива СПРАВА” представив виставку з нагоди 125-річчя з дня народження видатного українського письменника Остапа Вишні.

14 листопада у залах Музею етнографії та художнього промислу у Львові відбулося відкриття виставки „Своє/Чуже: про що мовчать музейні пам’ятки”, яка проходитиме упродовж двох місяців та дасть змогу концептуально простежити трансформацію музейних колекцій Львова під впливом воєн, революцій та інших суспільних потрясінь протягом останнього століття. Своїми фондовими експонатами до виставки долучилися Львівський історичний музей, Національний музей у Львові ім. Андрея Шептицького, Львівська національна галерея мистецтв ім. Б. Г. Возницького та Львівський музей історії релігії.

16 листопада у Музеї народної архітектури та побуту „Шевченківський гай” відвідувачам було представлено поповнення. Це – хата з села Рівня Верховинського району Івано-Франківської області.

11 листопада в Кіровоградському обласному художньому музеї відбулася творча зустріч з народним художником України, головою Одеської обласної організації Національної спілки художників України А. Горбенком, який передав до фондового зібрання музею десять живописних творів.

До Міжнародного дня боротьби за ліквідацію насильства над жінками в Кіровоградському обласному художньому музеї розгорнуто експозицію „Моє ім’я – Жінка!”. На виставці, яка проходила за підтримки ВБО „Позитивні жінки” в рамках кампанії „16 днів проти гендерного насильства”, було представлено живописні роботи з фондового зібрання музею, які розкривають тему жіночих образів.

3–4 листопада у рамках проекту „Актуальний музей: стратегія динамічного розвитку” у Запорізькому обласному краєзнавчому музеї відбувся семінар-тренінг „Безпека музейних колекцій і культурної спадщини у надзвичайних ситуаціях”. Організаторами заходу виступили Національний центр народної культури „Музей Івана Гончара” та Український національний комітет Міжнародної ради музеїв за підтримки Міністерства культури України та Департаменту культури, туризму, національностей та релігій Запорізької облдержадміністрації. У тренінгу взяли участь фахівці з майже 30 національних заповідників, історичних, краєзнавчих, художніх, літературних, військових і промислових музеїв; департаментів та інспекцій, які опікуються безпекою музейних колекцій з Дніпропетровської, Запорізької, Кіровоградської, Одеської, Полтавської, Сумської, Харківської, Херсонської та Чернігівської областей. Основна мета семінару-тренінгу – сприяння збереженню державної частини Музейного фонду

України в надзвичайних ситуаціях, пов'язаних, передусім, зі збройними конфліктами, терактами і стихійними лихами.

20 листопада Кіровоградський обласний краєзнавчий музей провів семінар-практикум на тему: „Сучасні PR-заходи та формування позитивного іміджу музейних закладів” для директорів та працівників музеїв-юридичних осіб області. У семінарі взяли участь 37 осіб, директори та співробітники музеїв області.

115-річчя з часу свого існування відзначив 6 листопада один з провідних музеїв України – Одеський художній музей. До ювілею було приурочено відкриття виставки картин художників другої половини XIX ст.

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА

Між Міністерством культури України та Українською бібліотечною асоціацією підписано Меморандум про співпрацю, який спрямовано на інноваційний розвиток публічних бібліотек та інформаційного суспільства, інформатизацію бібліотек, процеси демократизації та доступу громадян до інформації. Така співпраця дасть можливість запровадити інноваційні процеси формування ресурсів бібліотек та забезпечення доступу до них, організацію обслуговування користувачів та підвищення кваліфікації працівників бібліотек, міжбібліотечної взаємодії та сприяння поширенню найкращих практик та обміну досвідом серед фахівців бібліотечної справи. З цією метою партнери сприятимуть створенню відповідних умов для впровадження спільних програм і проектів, внесення змін до законодавчих, нормативних документів, залучення і використання фінансових, кадрових, інтелектуальних ресурсів, розробкам та використанню професійних програм підвищення кваліфікації працівників бібліотек. Також сторони сприятимуть розвитку ініціатив публічних бібліотек у межах міжнародних програм і проектів, орієнтованих на виконання бібліотеками своїх суспільних функцій в питаннях надання інформаційних послуг і доступу до інформаційних ресурсів мережі Інтернет та запровадження інноваційних форм обслуговування користувачів. Для реалізації поставлених завдань буде сформовано річний календарний план спільних дій і заходів.

Перемогу в соціальному проекті „Бібліотека – громада: відкритий простір”, яким передбачено до кінця цього року перетворити 25 сільських бібліотек України на сучасні інформаційні центри, вже здобули Березотіцька бібліотека-філія, що в Лубенському районі на Полтавщині, та чотири бібліотеки Рівненщини (сіл Бортниця, Верба та Повча Дубенського району й села Здовбиця – Здолбунівського). Проектом, який запровадила Всеукраїнська громадська організація „Українська бібліотечна асоціація” на кошти фонду „Монсанта”, передбачено обладнання бібліотек комп'ютерною та офісною технікою, організацію доступу до Інтернету, поповнення бібліотечних фондів книжками та періодичними виданнями.

Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаніка отримала у дарунок колекцію графіки – понад 9000 екслібрисів відомих українських та зарубіжних художників, які передав колишній начальник Львівського регіонального відділення Фонду держмайна С. Давимука.

У Дніпропетровській обласній бібліотеці для дітей з'явилася перша книжка шрифтом Брайля, яку можна читати руками. Це українська народна казка „Лисичка і Журавель”. Видана вона для дітей з вадами зору. Є в книзі й українська абетка шрифтом Брайля. Для тактильного сприйняття яскраві малюнки художниці О. Вишневської обведено крапковим контуром. Видання допоможе зрячим батькам ознайомити дитину з алфавітом і разом опанувати спеціальну техніку читання.

Бібліотеками проведено заходи до: 130-річчя від дня народження українського літературознавця О. Білецького; 125-річчя від дня народження українського письменника-гумориста Остапа Вишні; 115-річчя від дня народження українського письменника Г. Косинки, а також 320-річчя від дня народження французького письменника, історика і філософа Вольтера; 255-річчя від дня народження німецького поета, філософа, драматурга Ф. Шиллера; 85-річчя від дня народження угорського письменника, лауреата Нобелівської премії І. Кертеса.

ЛІТЕРАТУРА

Ряд заходів у столиці відбувся з нагоди 25-річчя з дня перепоховання на рідній землі письменників-дисидентів В. Стуса, О. Тихого і Ю. Литвина. Так, 18 листопада у Київському міському будинку вчителя організовано вечір пам'яті „Непереможені: прапор має силу, коли його несуть”. На ньому виступили близькі та друзі письменників, учасники експедиції з перепоховання, літератори, музиканти, які поділилися своїми спогадами про них та зачитали їх твори. Також на заході показано уривки з фільму С. Чернілевського „Просвітлої дороги свічка чорна”. Традиційний вечір пам'яті „Стусове коло” відбувся 18 листопада на Національній кіностудії художніх фільмів ім. О. Довженка. Режисерами вечора виступили С. Проскурня і Є. Степаненко, а учасниками – С. Мороз, Г. Стефанова, С. Чернілевський, Р. Семисал, І. Небесний та ін. У Національному музеї Тараса Шевченка 19 листопада організовано прем'єру фільму „Палімпсест” (режисер – Р. Верительник). А унікальні експонати – рукописи, фотоматеріали, книги та періодику, твори живопису, меморіальні речі – було представлено на виставці „За межею... Поет. Побратими. Доба” у Національному музеї літератури у Києві.

14 листопада, у день 102-ї річниці від дня народження українського поета, автора слів „Пісні про рушник” А. Малишка, у парку його імені відбулося встановлення металевої стели як знака майбутнього пам'ятника на цьому місці. У церемонії взяли участь міністр культури Є. Нищук, головний архітектор Киє-

ва С. Целовальник, український поет Д. Павличко, діячі літератури, а також студенти Інституту української філології та літературної творчості ім. Андрія Малишка.

Комітет з літературної премії ім. Г. Кочура цього року вже в'яте визначив лауреата престижної премії в галузі українського поетичного перекладу та перекладознавства. Ним став С. Борщевський – український поет, перекладач з іспанської, англійської, польської, німецької, російської мов, член Національної спілки письменників України за серію поетичних творів: П. Кальдерон „Стихий принц. Драма-примара”; Амадео Нерво „Вибрана лірика”; Леопольдо Лугонес „Вибрана лірика”; Хорхе Луїс Борхес „Вибрані поезії”. Урочистий вечір з нагоди вшанування лауреата літературної премії ім. Г. Кочура відбувся 17 листопада у Національному музеї літератури України за участю заступника міністра культури України О. П. Журавчака, зарубіжних гостей, вчених, науковців, письменників та широкого кола інтелігенції. Також за рішенням Комітету з присудження літературної премії ім. Г. Кочура за 2014 рік, Міністерство культури України нагородило грамотами: Т. Шмігера – перекладознавця, кандидата філологічних наук, доцента кафедри перекладознавства і контрактивної лінгвістики ім. Г. Кочура Львівського національного університету ім. І. Франка та В. Лящука – поета, перекладача, автора низки поетичних книг та книг перекладів за участь у конкурсі на присудження літературної премії ім. Г. Кочура та визначні заслуги у галузі перекладознавства.

АМАТОРСТВО. ПРОСВІТНИЦТВО

З 7 по 9 листопада у Львові в рамках святкування 75-річчя функціонування позашкільної освіти Львівщини, 30-річчя діяльності Центру творчості дітей та юнацтва Галичини та 10-річчя заснування факультету культури і мистецтв Львівського національного університету ім. І. Франка проходив III Міжнародний конкурс сучасної хореографії „Super dance – 2014”. Учасниками фестивалю були понад 45 танцювальних колективів віком від 4 до 25 років, які представили на розсуд журі танцювальні композиції за різними напрямками і стилями сучасного хореографічного мистецтва. Вже традиційно в рамках конкурсу проводився і ряд наукових і культурно-мистецьких акцій, а саме: II Міжнародна науково-практична конференція та Всеукраїнський семінар з сучасної хореографії „Виховний та мистецький вплив сучасного хореографічного мистецтва на розвиток творчих здібностей молоді: тенденції та перспективи розвитку”; методичне об'єднання хореографів Львівщини; майстер-класи з сучасного хореографічного мистецтва; зустрічі керівників танцювальних колективів учасників конкурсу; інтеграційний вечір для учасників конкурсу.

1 листопада в Києві Міністерство культури України проводило XXII Всеукраїнський фестиваль-конкурс мистецтв „Джерело надій”. Його учасниками

були виконавці і колективи з усієї України, яких приймала Академія праці і соціальних відносин міста Києва, в залі якої вже вкотре проходив цей конкурс. Оцінку виступів учасників конкурсу здійснювало журі, яке складалося з провідних спеціалістів, авторитетних фахівців музики, вокалу та хореографії.

28–30 листопада у Києві відбувся V Всеукраїнський фестиваль дитячих творчих колективів „Золота антилопа”. Кращих учасників було нагороджено дипломами в номінаціях „декоративно-прикладне мистецтво”, „образотворче мистецтво”, „зіркова творчість” та інших.

У Миколаєві пройшов XX Всеукраїнський фестиваль національних культур „Дружба”. Його організатори – Миколаївська облдержадміністрація, рада національних товариств області та міськвиконком. Цього року в рамках фестивалю відбулися презентації національно-культурних товариств області, виставка виробів декоративно-вжиткового мистецтва, малювання великої скатертини світу. На виставці було представлено культури народів Болгарії, Білорусі, Туреччини, Грузії, Азербайджану, Японії, Росії, Кореї, Вірменії, Греції, Ізраїлю, Німеччини. Продемонструвало свої роботи відоме в Миколаївській області творче об’єднання „Прибужжя”. Завершилося дійство гала-концертом.

Напередодні Міжнародного дня сліпих, що відзначався 13 листопада, у Чернівцях відбувся X Музично-поетичний фестиваль людей з вадами зору. На фестивалі виступили учасники художньої самодіяльності Товариства сліпих, що змагалися у вокальному жанрі, та читці-декламатори з України, Республіки Молдови і Румунії.

19 листопада в Івано-Франківську пройшов V Обласний фестиваль творчості людей з обмеженими фізичними можливостями. Свої пісенні таланти, а ще виставку робіт декоративно-вжиткового мистецтва, представили понад 60 учасників віком від 10 до 75 років. Цьогорічний захід, який мав символічну назву „Молитва за життя”, присвятили захисникам країни. А ще – конкретній допомозі одному із них. Упродовж фестивалю збирали кошти для пораненого земляка, командира розвідки батальйону „Айдар” О. Сухарева, який нині перебуває в литовському шпиталі. Організатором фестивалю виступила рада Івано-Франківської обласної асоціації інвалідів.

Всеукраїнську виставку творчості народних майстрів витинанки „Ажурна мова давнини” відкрито у Харківському обласному центрі культури й мистецтва. На виставці представлено понад 60 робіт від 15 найкращих майстрів з Київської, Сумської, Дніпропетровської, Вінницької та Харківської областей.

У Тернополі юним художникам вже втретє вручали іменні премії лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, народного художника України І. Марчука. Відбулися урочистості в обласному краєзнавчому музеї в день закриття виставки робіт учнів Тернопільської художньої школи, що експонувалась тут упродовж місяця і присвячувалась 40-річчю школи. Премії

отримали: у номінації „Живопис” – П. Шачко за картину „У променях літа”, у номінації „Графіка” – С. Лотоцька за „Графічну феєрію”, у номінації „Декоративно-ужиткове мистецтво” – Ірина Лесик за твір „В сім’ї вольній, новій”.

Експонувалися виставки самодіяльних митців: у Києві, у Національному центрі ділового та культурного співробітництва „Український дім” – „Український сувенір – 2014. Україна – країна майстрів”; у Національному музеї Тараса Шевченка, – робіт сліпих художників, фотографів, дизайнерів „Зірки у темряві”; у Житомирі – картин і дерев’яних розписаних сувенірних виробів Д. Бовкуна „Петриківка – це моє життя”; у Львові – коренепластики Л. Калиневича; у Полтаві – картин О. Гордійко під назвою „Усе починається з любові”, художніх робіт І. Олексинин; у Рівному – робіт М. Федюри; у Херсоні – обласна виставка робіт молодих майстрів декоративно-ужиткового мистецтва „Творча молодь Херсонщини”.

Матеріал підготувала

Наймушина Ю. М.,
редактор відділу наукового
аналізу і узагальнення інформації

Комп'ютерне опрацювання та редагування ***І. Г. Піленко***
Підписано до друку 24.12.2014. Умовн. друк. арк. 1,25. Б/т. Зам. 145. Безплатно
Ротапринт НПБ України, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278–85–12